

РІШЕННЯ

Про рекомендації Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики щодо розвитку кредитування в Україні

24 червня 2025 року
протокол № 201

Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики (далі – Комітет) на своєму засіданні 9 червня 2025 року (протокол № 197) розглянув такі питання:

1. Проблемні питання кредитування для військовослужбовців та шляхи їх вирішення.
2. Проблемні питання кредитування військовослужбовців та ветеранів за програмою доступного іпотечного кредитування громадян України ("єОселя").
3. Стан, проблеми та шляхи розвитку кредитування корпоративного сектору в Україні.

Щодо проблемних питань кредитування для військовослужбовців та шляхи їх вирішення

Суттєвою обставиною, яка впливає на доступ військовослужбовців до кредитування є норма частини п'ятнадцятої статті 14 Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей", якою передбачено, що військовослужбовцям, які були призвані на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період або на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період на весь час їх призову, а також їх дружинам (чоловікам), а також іншим військовослужбовцям, під час дії особливого періоду, які брали або беруть участь у захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку із

збройною агресією Російської Федерації проти України, їх дружинам (чоловікам) - штрафні санкції, пеня за невиконання зобов'язань перед підприємствами, установами і організаціями усіх форм власності, у тому числі банками, та фізичними особами, а також проценти за користування кредитом не нараховуються, крім кредитних договорів щодо придбання майна, яке віднесено чи буде віднесено до об'єктів житлового фонду (жилого будинку, квартири, майбутнього об'єкта нерухомості, об'єкта незавершеного житлового будівництва, майнових прав на них), та/або автомобіля, а також крім кредитних договорів щодо придбання та встановлення фотоелектричних модулів та/або вітрових електроустановок разом із гібридними інверторами та установками зберігання енергії, проценти за якими можуть бути погашені чи компенсовані за рахунок третіх осіб або держави.

Наслідком зазначеної норми є фактична недоступність військовослужбовців та їхніх дружин (чоловіків) до споживчого кредитування та користування кредитними лімітами за кредитними картками через те, що такі кредити є безвідсотковими, а механізму компенсації кредиторами неотриманих доходів законодавством не визначено.

Крім того, оскільки Законом України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" не встановлено чіткий перелік документів (один документ чи одночасно декілька документів) для кожної категорії військовослужбовців на підставі яких фінансові установи зобов'язані застосовувати пільгу, передбачену частиною п'ятнадцятою статті 14 цього Закону, фінансові установи можуть відмовляти військовослужбовцям у застосуванні пільги, оскільки формують власний перелік документів для її отримання.

Під час обговорення зазначеної проблеми членами Комітету було наголошено на необхідності вирішення зазначеної проблеми та відновлення кредитування військовослужбовців.

Під час обговорення питання членами Комітету та іншими учасниками було висловлено пропозиції щодо:

встановлення зобов'язання банку, через який здійснюються виплати військовослужбовцю, встановити кредитний ліміт для такого військовослужбовця у розмірі його середньомісячної зарплати за останні три місяці, в тому числі шляхом укладення відповідного меморандуму між банками;

передбачення компенсації з Державного бюджету України банкам процентів за користування кредитом, виданим військовослужбовцю;

встановлення чіткого переліку документів (один документ чи одночасно декілька документів) для кожної категорії військовослужбовців, на підставі яких фінансові установи зобов'язані застосовувати пільгу передбачену

частиною п'ятнадцятою статті 14 Закону.

Щодо проблемних питань кредитування військовослужбовців та ветеранів за програмою доступного іпотечного кредитування громадян України ("єОселя")

На сьогодні державна програма доступного іпотечного кредитування громадян України "єОселя" (далі – Програма "єОселя") реалізується ПрАТ "Українська фінансова житлова компанія" (далі – Укрфінжитло) відповідно до Умов забезпечення приватним акціонерним товариством "Українська фінансова житлова компанія" доступного іпотечного кредитування громадян України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 02.08.2022 № 856 (далі – Умови).

Сучасного фінансування Програми "єОселя" недостатньо для задоволення більшої частини потреб цільової групи у кредитуванні. Попит перевищує можливості у десятки разів.

З огляду на цілі та умови Програми "єОселя" вона є ефективною в тому числі для економічного розвитку України. В той же час її обмежені можливості не дозволяють масштабувати ефект.

Іншим проблемним питанням реалізації Програми "єОселя" є недосконалість її Умов стосовно військовослужбовців та ветеранів.

Відповідно до зазначених Умов, ветеранам війни та членам їх сімей (учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни, сім'ям загиблих (померлих) ветеранів війни, а також сім'ям загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України) надається пільговий кредит на житло за ставкою 7 відсотка річних перші 10 років та 10 відсотків починаючи з 11 року – для всіх інших громадян, зокрема ветеранів війни.

З початку реалізації Програми "єОселя" (з жовтня 2022 року) Укрфінжитло через уповноважені банки надано 15 647 кредитів на загальну суму 25,5 млрд гривень, з яких 2 536 кредитів – військовослужбовцям Збройних Сил України за контрактом та 341 кредит – ветеранам війни.

Відповідно до чинного механізму, військовослужбовці Збройних Сил України за контрактом та представники силового блоку мають можливість отримати кредит на придбання житла фактично за зниженою ставкою 3 відсотки річних (з урахуванням компенсації), тоді як ветерани війни та члени їхніх сімей можуть отримати кредит за ставкою 7 відсотків річних.

При цьому, після закінчення контракту або звільнення (незалежно від причин звільнення, в тому числі через поранення) військовослужбовці (члени їхніх сімей), які отримують статус ветерана, переходять з категорії, які сплачують меншу ставку по кредиту 3 відсотки річних, до категорії ветерана війни, яким передбачено сплату ставки вже 7 відсотків річних, що має

наслідком втрату права на отримання компенсації процентної ставки від Укфінжитло відповідно до Умов. Аналогічна ситуація виникає у разі загибелі військовослужбовця.

Під час обговорення питання членами Комітету та іншими учасниками було висловлено пропозиції щодо:

збільшення фінансування Програми "єОселя" за рахунок неефективних програм Міністерства економіки України (в тому числі Програми "Національний кешбек") та інших джерел;

вдосконалення дизайну програми шляхом усунення відверто дискримінаційних норм про збільшення процентної ставки для звільнених військовослужбовців за контрактом, та членів сімей загиблих військовослужбовців за контрактом;

поширення на мобілізованих кредитної ставки 3 відсотки річних.

Стан, проблеми та шляхи розвитку кредитування корпоративного сектору в Україні

Під час обговорення зазначеного питання Головою Національного Банку України Пишним А.Г була надана інформація щодо стану кредитування корпоративного сектору в Україні.

Було зазначено, що, незважаючи на тривалу війну, портфель кредитів збільшується дедалі швидше вже два роки поспіль.

Чисті гривневі кредити бізнесу станом на 1 травня 2025 року зросли на 29% в порівнянні з травнем 2024 року, а чисті кредити мікро, малому та середньому бізнесу – на 30%. За 2024 рік ці цифри складають 20% і 22% відповідно.

За останні 12 місяців до травня 2025 року банки наростили чисті гривневі кредити бізнесу на 95 млрд грн, серед них кредити мікро, малого та середнього бізнесу – на 60 млрд грн.

Наявна тенденція до покращення якості портфеля. Протягом 2024–2025 років спостерігається тенденція до покращення якості кредитів. Частка непрацюючих кредитів (10 клас, "дефолт") у портфелі юридичних осіб знизилася з 47% (станом на 1 січня 2021 року) до 37% (на 1 травня 2025 року).

Ринкові ставки за гривневими кредитами бізнесу в середньому становлять близько 15,5% річних. Це впливає на поступове зменшення ролі субсидійованого кредитування бізнесу. За I квартал 2025 року портфель чистих гривневих кредитів, виданих у межах державної програми "Доступні кредити 5-7-9%", зріс лише на 1,5%, тоді як поза межами програми – на 13,6%.

Питома вага субсидійованих кредитів за програмою "5-7-9%" у загальному чистому працюючому портфелі бізнесу скоротилася з пікових 40%

(у 2023 році) до 31,2% (на кінець I кварталу 2025), хоча у березні та квітні 2025 року обсяг підписаних договорів за програмою "5-7-9%" зріс до рівня 2023 року.

В той же час, рівень кредитування залишається незадовільним. Наведені темпи зростання насправді є не такими вражаючими. Адже відновлення кредитування відбувається із дуже низької бази. Як наслідок, рівень проникнення кредитів бізнесу відносно ВВП минулого року продовжив зменшуватись. І хоча це зменшення і було мізерним, воно продовжило негативний тренд, який тривав усі останні роки. Зокрема за даними Національного банку України, чисті гривневі і валютні кредити суб'єктам господарювання до ВВП у 2024 році склали 7,68%, що є історичним мінімумом, у 2023 році – 7,70% ВВП, у 2022 році – 10,11%, перед повномасштабною війною у 2021 році – 9,9% ВВП, у 2020 році – 10,24% ВВП, у 2019 – 10,44% ВВП, у 2018 році – 13,25% ВВП.

На сьогодні є всі умови для більш суттєвого збільшення кредитування. Банки є ліквідними, високоприбутковими і належно капіталізованими, держава є ключовим акціонером банківської системи і як акціонер може задавати орієнтири для державних банків, звісно не порушуючи макрофінансову стабільність і не ставлячи під загрозу стабільну роботу державних банків.

Під час обговорення питання членами Комітету та іншими учасниками було висловлено пропозиції щодо:

необхідності вжиття Національним банком України невідкладних заходів щодо забезпечення нарощування кредитування пріоритетних секторів економіки, малого та середнього бізнесу, забезпечення доступності кредитування, підвищення якості кредитного портфелю, зменшення кредитних ризиків;

збільшення обсягу коштів, що виділяються на державну програму "Доступні кредити 5-7-9%", так як теперішнє фінансування не завжди відповідає реальним потребам бізнесу, особливо в галузях, що стрімко зростають;

удосконалення процедури отримання кредиту, адже надмірно складні та тривалі процедури отримання кредиту є критичною проблемою в умовах війни, коли бізнес потребує максимально оперативного фінансування;

удосконалення отримання кредиту для підприємств оборонно-промислового комплексу, так як для отримання кредиту часто вимагається вже укладений державний контракт, проте для початку роботи над ним підприємству спершу потрібні кошти.

З огляду на зазначене, Комітет вирішив:

1. Взяти до відома інформацію, надану учасниками засідання Комітету.

2. Рекомендувати Кабінету Міністрів України:

1) опрацювати механізм компенсації ставки за кредитами військовослужбовцям в межах можливої альтернативи існуючій забороні нарахувати їм проценти за користування споживчими кредитами;

2) вжити заходів щодо оптимізації параметрів програми державної підтримки "єОселя" з метою збільшення її обсягів та результативності, в першу чергу серед військових та ветеранів, в тому числі щодо:

збільшення фінансування Програми "єОселя" за рахунок неефективних програм Міністерства економіки України (в тому числі Програми "Національний кешбек") та інших джерел;

усунення відверто дискримінаційних норм про збільшення процентної ставки для звільнених військовослужбовців за контрактом, та членів сімей загиблих військовослужбовців за контрактом;

виключення з кола осіб, які можуть претендувати на забезпечення доступним іпотечним кредитуванням за пільговою процентною ставкою (3 відсотків річних – протягом десяти років з дати укладення кредитного договору, 6 відсотків річних – починаючи з першого календарного дня одинадцятого року дії кредитного договору), прокурорів Офісу Генерального прокурора, працівників НАБУ, ДБР, БЕБ, співробітників Служби судової охорони, а також осіб інших органів сил безпеки і оборони, які не брали безпосередню участь у відсічі збройної агресії та забезпеченні національної безпеки, усуненні загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, перебуваючи безпосередньо в районах здійснення зазначених заходів;

поширення на мобілізованих кредитної ставки 3 відсотків річних – протягом десяти років з дати укладення кредитного договору, 6 відсотків річних – починаючи з першого календарного дня одинадцятого року дії кредитного договору);

3) вжити заходів щодо оптимізації параметрів збільшення обсягу коштів, що виділяються на державну програму "Доступні кредити 5-7-9%", в тому числі щодо:

збільшення фінансування державної програми "Доступні кредити 5-7-9%" за рахунок неефективних програм Міністерства економіки України (в тому числі Програми "Національний кешбек") та інших джерел;

удосконалення процедури отримання кредитів за державною програмою "Доступні кредити 5-7-9%", в тому числі для підприємств оборонно-промислового комплексу;

3. Рекомендувати Міністерству оборони України та Генеральному штабу встановити чіткий перелік документів (один документ чи одночасно декілька документів) для кожної категорії військовослужбовців на підставі яких фінансові установи зобов'язані застосовувати пільгу передбачену частиною

п'ятнадцятою статті 14 Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей".

4. Рекомендувати Національному банку України та Кабінету Міністрів України вживати заходів для своєчасного та повного виконання заходів, передбачених Стратегією розвитку кредитування, в тому числі щодо забезпечення нарощування кредитування пріоритетних секторів економіки, малого та середнього бізнесу, забезпечення доступності кредитування, підвищення якості кредитного портфелю, зменшення кредитних ризиків.

5. Рекомендувати Національному банку України, Міністерству економіки України, Міністерству фінансів України та Міністерству розвитку громад та територій України завершити в найкоротший час підготовку Стратегії розвитку іпотеки і вжити заходів для її виконання.

6. Рекомендувати Національному банку України разом з Міністерством фінансів України та банками, в яких зосереджене обслуговування рахунків військовослужбовців, опрацювати встановлення зобов'язання банку, через який здійснюються виплати військовослужбовцю, встановити кредитний ліміт для такого військовослужбовця у розмірі його середньомісячної зарплати за останні три місяці, в тому числі шляхом укладення відповідного меморандуму між банками, та надати (за наявності) Комітету законодавчі пропозиції, пов'язані із врегулюванням цього питання.

Голова Комітету

Д. ГЕТМАНЦЕВ

